

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

Στέφανος Κωνσταντινίδης
(Σύνθεση - έρευνα)

Φώτης Κομπορόζος
(Έρευνα)

Ι. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Οι περισσότεροι φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης δε διαθέτουν αναλυτικό πρόγραμμα. Μερικοί διαθέτουν ένα πολύ υποτυπώδες «αναλυτικό πρόγραμμα» -στην ουσία μια σύμπτυξη της διδακτέας ύλης, απλή παράθεση «κεφαλαίων»-, ενώ κάποιες προσπάθειες έχουν γίνει στο Κεμπέκ και στο Οντάριο για την σύνταξη αναλυτικών προγραμμάτων κάποιου επιπέδου. Ακόμη φαίνεται ότι στο παρελθόν έγιναν κάποιες παρόμοιες προσπάθειες από μορφωτικούς συμβούλους που υπηρέτησαν στα ελληνικά προξενεία του Καναδά.

Άλλοι σχολικοί φορείς ισχυρίζονται ότι εφαρμόζουν μερικώς ή και πλήρως το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας.

Για το θέμα των αναλυτικών προγραμμάτων παραθέτουμε απόσπασμα από την έκθεση της Ερευνητικής Ομάδας Καναδά -περιοχή Κεμπέκ (Κομπορόζος 1997)- για την «Ελληνική Συμπληρωματική Εκπαίδευση στο Κεμπέκ» που είναι αρκετά διαφωτιστικό.

«Αναφορικά με τα κάθε είδους σχολεία του απόδημου ελληνισμού, θα πρέπει πρώτα-πρώτα να συζητηθεί η μερική ή ολική χρησιμοποίηση από αυτά του Αναλυτικού Προγράμματος του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας. Συνέβη στο παρελθόν, και ίσως συμβαίνει ακόμα, μερικοί σχολικοί οργανισμοί ημερήσιας ή συμπληρωματικής εκπαίδευσης της ομογένειας να ισχυρίζονται ότι εφαρμόζουν μερικώς ή πλήρως το πρόγραμμα αυτό. Οι επιφυλάξεις είναι ότι ούτε η μερική εφαρμογή του Αναλυτικού αυτού Προγράμματος είναι δυνατή και οι λόγοι είναι γνωστοί. Ο διαθέσιμος χρόνος για τα Ελληνικά είναι πολύ λίγος, οι συνθήκες που ζει και κινείται το παιδί είναι πολύ διαφορετικές, οι γλωσσικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει πολύ μεγάλες κ.λπ. Αρκεί να σημειωθεί ότι για την ύλη των γλωσσικών μαθημάτων που - βάσει των βιβλίων που έχουμε στη διάθεση μας - πρέπει να καλύψουμε εδώ στο Μοντρεάλ, έχουμε 6 ώρες την εβδομάδα στα ημερήσια και τρεις ώρες στα Σαββατιανά σχολεία, αν αφαιρέσουμε τα πολιτιστικά μαθήματα, ενώ στα σχολεία της Ελλάδας έχουν 16 ώρες την εβδομάδα!

Παραμένει λοιπόν βασική η ανάγκη για ένα Αναλυτικό Πρόγραμμα προσαρμοσμένο στις εδώ συνθήκες και δυνατότητες, καθώς και στις ιδιόμορφες ανάγκες των παιδιών μας, ένα πρόγραμμα εναρμονισμένο με το σύστημα και τις μεθόδους διδασκαλίας του ξένου σχολείου, που είναι οικείες στα παιδιά μας, ένα πρόγραμμα που θα είναι ο πολύτιμος οδηγός και το βοήθημα του δασκάλου. Το πρόγραμμα αυτό πρέπει να είναι ρεαλιστικό. Θα πρέπει να καθορίζει τον ολικό σκοπό της εδώ ελληνικής εκπαίδευσης, τους γενικούς, τελικούς και έμμεσους στόχους του κάθε μαθήματος, το γνωστικό περιεχόμενο (ύλη), τη μεθοδολογία, το βοηθητικό διδακτικό υλικό και τους τρόπους αξιολόγησης».

Κατά καιρούς έχουν γίνει προσπάθειες κατάρτισης αναλυτικών προγραμμάτων διδασκαλίας τόσο στο Μοντρεάλ, όσο και στο Τορόντο. Τα πρώτα αναλυτικά προγράμματα

ήταν υποτυπώδη και περιείχαν απλώς καταλόγους ενοτήτων που έπρεπε να διδαχθούν, τις αντίστοιχες σελίδες στα βιβλία του ΟΕΔΒ της Ελλάδας και κενό διάστημα για την ημερομηνία που διδάχτηκαν με την υπογραφή του διδάσκοντα.

Στο Μοντρεάλ, η Ομοσπονδία Γονέων και Κηδεμόνων προχώρησε στη συνέχεια στη σύνταξη ενός σχετικά συγκροτημένου αναλυτικού προγράμματος, το οποίο παρουσιάστηκε σε αριότερη μορφή το 1982. Στην εισαγωγή του έργου αυτού αναφέρονται τα εξής:

«Θα πρέπει να τονισθεί ότι το πρόγραμμα τούτο αποτελεί κατά τη γνώμη μας ένα σχεδόν ολοκληρωμένο πόνημα, που βασίζεται στους κανονισμούς οργάνωσης της σχολικής εργασίας και στο νεότερο μεθοδολογικό πνεύμα διδασκαλίας. Πριν από το πρόγραμμα εκθέτουμε συνοπτικά τους γενικούς σκοπούς των Απογευματινών Σχολείων και ορισμένες οδηγίες, που καθοδηγούν στην εφαρμογή αυτού.

Το αναλυτικό πρόγραμμα, εκτός από την εκλογή και διάταξη της διδακτέας ύλης για κάθε τάξη και μάθημα, περιέχει τους γενικούς σκοπούς κάθε μαθήματος, τον τρόπο διδασκαλίας αυτού και σχετικές οδηγίες και παρατηρήσεις διδακτικού - παιδαγωγικού ενδιαφέροντος.

Επειδή δεν αγνοήσαμε την ιδιαίτερη πραγματικότητα των Ελληνικών Απογευματινών Σχολείων, αναφορικά με τις διαθέσιμες διδακτικές ώρες, τα μέσα διδασκαλίας, τις αντιξοότητες λειτουργίας των Σχολείων, τις δυσκολίες διδασκόντων και διδασκομένων, τη σχέση της γλώσσας μας με αυτή του ημερήσιου σχολείου, καθώς και τις ιδιαίτερες απαιτήσεις της επαρχίας μας, προσπαθήσαμε να προσφέρουμε ένα ορθολογιστικά οργανωμένο πρόγραμμα, χωρίς φυσικά να παραβιάσουμε τις αρχές εκλογής της ύλης που ισχύουν στα σχολεία της πατρίδας μας.

Φρονούμε ότι αν εφαρμοσθεί το πρόγραμμα τούτο στις γενικές του γραμμές από τον κάθε δάσκαλο θα επιτύχουμε περισσότερα από όσα υπολογίζουμε. Αρκεί προσπάθεια, καλή θέληση, ενθουσιασμός, αγάπη προς τα παιδιά, σεβασμός στο έργο, προετοιμασία και σχετικός προγραμματισμός διδακτικών ενεργειών» (Αναλυτικό Πρόγραμμα της Ελληνικής Ομοσπονδίας Γονέων και Κηδεμόνων Μοντρεάλ, 1982).

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει στην αρχή κεφάλαια, που αναφέρονται στους σκοπούς των Απογευματινών Σχολείων, σε οργανωτικά θέματα και μεθοδικές οδηγίες. Το κυρίως Αναλυτικό Πρόγραμμα αναφέρεται σε αναλύσεις του σκοπού και της διδασκαλίας των κατά τάξη μαθημάτων: Ανάγνωση, Λεκτικές Ασκήσεις, Γραμματική, Ορθογραφία, Έκθεση, Διήγηση Ιστοριών, Παραμύθι, Ιστορία, Θρησκευτικά, Πατριδογνωσία, Γεωγραφία. Το έργο κλείνει με οδηγίες για την Ενιαία Διδασκαλία και επιλογή ενοτήτων των ανωτέρω μαθημάτων κατά μήνα για την κάθε τάξη.

Αναλυτικό πρόγραμμα συντάχθηκε επίσης στις αρχές της δεκαετίας του '80 για τα Απογευματινά Σχολεία της Ελληνικής Κοινότητας Μοντρεάλ.

Στον πρόλογο του αναλυτικού αυτού προγράμματος αναφέρεται ο σκοπός των σχολείων, που είναι «να βοηθήσουν τα παιδιά των μεταναστών να μάθουν καλύτερα και να διατηρήσουν τη γλώσσα των γονέων τους, που είναι και η μητρική γλώσσα των ίδιων των παιδιών. Απώτερος στόχος των σχολείων μας είναι επίσης όχι μόνο να μάθουν τα παιδιά καλά την ελληνική γλώσσα, αλλά και να την καταστήσουν μόνιμο βιώμά τους, ώστε να είναι ομιλουμένη και εξελισσόμενη ζωντανή γλώσσα. Με τον τρόπο αυτό θα διατηρηθεί και η πολιτισμική μας κληρονομιά, τα ήθη και έθιμα των προγόνων μας, που είναι αλληλένδετα με τη γλώσσα, και θα επιζήσει εδώ ο Ελληνισμός σαν εθνική και θρησκευτική μειονότητα.

Για να επιτύχουν οι σκοποί αυτοί των σχολείων μας, η μεγαλύτερη έμφαση συγκεντρώνεται στην ομιλία, ανάγνωση και γραφή. Το τρίπτυχο αυτό, μαζί με τη γραμματική, και την έκθεση αποσκοπεί ώστε να εξασφαλισθεί η άνετη χρήση της...».

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα αναφέρεται στα μαθήματα Ανάγνωση, Γραφή, Ορθογραφία, Λεκτικές Ασκήσεις, Γραμματική, Έκθεση, Θρησκευτικά, Ελληνική Μυθολογία, Ελληνική Ιστορία και Γεωγραφία της Ελλάδας.

Για το κάθε μάθημα αναλύεται ο σκοπός, το περιεχόμενο και ο τρόπος διδασκαλίας και παρέχεται επιλογή ενοτήτων των μαθημάτων όλων των τάξεων για όλη τη χρονιά.

Το 1984 η κυβέρνηση του Κεμπέκ ενέκρινε τη χορήγηση 4 βαθμολογικών μονάδων το χρόνο για κάθε τάξη Γυμνασίου και Λυκείου και με την ευκαιρία αυτή ζήτησε από τους ελληνικούς σχολικούς οργανισμούς ανάλογο Αναλυτικό Πρόγραμμα Διδασκαλίας.

Δεδομένου ότι δεν υπήρχε ως τότε Αναλυτικό Πρόγραμμα, που να αντιπροσωπεύει όλους τους οργανισμούς, τότε ήταν μια καλή ευκαιρία να πραγματοποιηθεί το έργο αυτό.

Το «Συμβούλιο Ελληνικών Σχολείων του Κεμπέκ», που σχηματίστηκε τότε από όλους τους σχολικούς οργανισμούς, όρισε μια Επιτροπή που συγκροτήθηκε από τους διευθυντές των σχολείων και ανέλαβε τη σύνταξη του προγράμματος για τις τάξεις Γυμνασίου και Λυκείου. Με την επιτροπή αυτή συνεργάστηκε ο Μορφωτικός Σύμβουλος της Ελλάδας στο Γενικό Προξενείο του Μοντρεάλ Εμμανουήλ Λανάρης. Ο ίδιος πρόσθεσε στο τέλος και τις μεθοδολογικές οδηγίες για την καλύτερη εφαρμογή του. Το Πρόγραμμα τυπώθηκε το 1985. Στην εισαγωγή του με τίτλο «Το πρόγραμμα και οι τελικοί σκοποί της εκπαίδευσης» αναφέρεται η άποψη του Υπουργείου Παιδείας του Κεμπέκ, σύμφωνα με την οποία, η ύπαρξη πολυεθνικών κοινωνιών σ' όλο τον κόσμο δημιουργεί πολλά προβλήματα προσαρμογής και ότι στην προσπάθειά τους να αποφύγουν ή να λύσουν αυτά τα προβλήματα πολλές χώρες εισήγαγαν τη διδασκαλία των γλωσσών καταγωγής.

Στη συνέχεια αναφέρεται ότι «εδώ και πολλά χρόνια οι διάφοροι ελληνικοί οργανισμοί της περιοχής του Μοντρεάλ έχουν συνειδητοποιήσει αυτήν την κατάσταση και έχουν οργανώσει από τη δεκαετία του 50 διάφορα απογευματινά και Σαββατιανά σχολεία με τα οποία προσφέρουν γλωσσικά μαθήματα, θρησκευτικά, ιστορία και γεωγραφία στα ελληνικά, στους μαθητές του Δημοτικού και του Γυμνασίου, για να συμβάλουν στην πλήρη ανάπτυξή τους, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να διατηρήσουν τις αξίες της Ορθόδοξης θρησκείας και τον πολιτισμό της καταγωγής τους, γιατί αυτό το μέτρο επιτρέπει την αρμονική προσαρμογή των εθνικών μειονοτήτων», «... αξιοποιεί τις μειονοτικές γλώσσες και κουλτούρες και επηρεάζει ευνοϊκά την ψυχική και τη διανοητική ανάπτυξη των παιδιών των μεταναστών».

Το δεύτερο κεφάλαιο του προγράμματος με τίτλο «Το πρόγραμμα και οι ανάγκες των παιδιών στο περιβάλλον τους» αναφέρει και τα εξής:

«Οι νέοι που στο επίπεδο του Δημοτικού έχουν αποκτήσει μια βασική γνώση της μητρικής τους γλώσσας, θα μπορούν σ' αυτό το στάδιο να εμβαθύνουν και να εμπλουτίσουν αυτές τις γνώσεις, όχι μόνο με σκοπό να τις διατηρήσουν, αλλά ακόμα με σκοπό να τις αναπτύξουν και να τις εκλεπτύνουν ώστε να γίνουν πιο ζωντανές».

Στη συνέχεια αναφέρεται πώς τα ελληνόγλωσσα σχολεία αποβλέπουν:

- «Στην εξασφάλιση της επικοινωνίας μεταξύ των παιδιών και των μελών της οικογενείας τους στο Κεμπέκ και στη χώρα καταγωγής.
- Στη βελτίωση της ποιότητας της ομιλουμένης γλώσσας και στη δυνατότητα των νέων να εκφραστούν τέλεια στη γραπτή γλώσσα.
- Στην ανάπτυξη του συναισθήματος της πολιτιστικής ταυτότητας των μελών της εθνικής κοινότητας, ώστε να είναι σε θέση να κάνουν μια πρωτότυπη πολιτιστική συνεισφορά στη χώρα υποδοχής».

Στο ίδιο κεφάλαιο παρατίθεται η διάρθρωση του όλου Αναλυτικού Προγράμματος:

3.0 ΟΛΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

4.0 ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

5.0 ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

6.0 ΤΕΛΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

7.0 ΕΜΜΕΣΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

8.0 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ

9.0 Ο ΧΡΟΝΟΣ

10. ΤΡΟΠΟΙ, ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗΣ

11. ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για το κάθε μάθημα προσδιορίζεται ο γενικός σκοπός, ο τελικός σκοπός, το περιεχόμενο και οι δυνατότητες (ανάλογα με το μάθημα), μέσα και τρόποι εκμάθησης και συμπληρωματικές δραστηριότητες (ανάλογα με το μάθημα).

Ένα παράδειγμα για τη διδασκαλία της ιστορίας της Α' τάξης Γυμνασίου:

Γενικός σκοπός: Να βοηθήσουμε προοδευτικά το μαθητή να αποκτήσει γνώση της πολιτιστικής του κληρονομιάς, να αναπτύξει ένα αίσθημα εθνικής ταυτότητας και να γνωρίσει την συμβολή του ελληνικού πολιτισμού στην ανάπτυξη του δυτικού πολιτισμού.

Τελικός σκοπός: Να βοηθήσουμε το μαθητή να γνωρίσει το κοινωνικό περιβάλλον, τοπικά και χρονικά, ως Κεμπειώτης ελληνικής καταγωγής και έτσι να αναπτύξει την ιστορική του συνείδηση.

Περιεχόμενο:

- Κεμπειώτης ελληνικής καταγωγής
- Οι Έλληνες του Κεμπέκ
- Οι ελληνικοί οργανισμοί:
 - α) Κοινότητες, εκκλησίες, σύλλογοι
 - β) Ιδρύματα
 - γ) Τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης
- Κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική κατάσταση των Ελλήνων του Κεμπέκ
- Η μετανάστευση των Ελλήνων σαν ιστορικό φαινόμενο
 - α) Η μετανάστευση στη σύγχρονη εποχή
 - β) Η μετανάστευση κατά την Τουρκοκρατία
 - γ) Η μετανάστευση στην αρχαιότητα

Μέσα και τρόποι εκμάθησης:

- Μελέτη των ιστορικών χαρτών
- Παρουσίαση κινηματογραφικών ταινιών (και βιντεοταινιών)
- Οπτικο-ακουστικά μέσα
- Μελέτη ιστορικών εγγράφων
- Επισκέψεις

Όπως αναφέρεται στην έκθεση της Ερευνητικής Ομάδας-Περιοχή Κεμπέκ (Κομπορόζος, Ελληνική Συμπληρωματική Εκπαίδευση στο Κεμπέκ, 1998), «η κεντρική ιδέα αυτού του Αναλυτικού Προγράμματος, όπως φαίνεται και από το ανωτέρω παράδειγμα για το μάθημα της Ιστορίας της Α' Γυμνασίου, είναι ότι η μάθηση και η γνώση πρέπει ν' αρχίζουν από το άμεσο περιβάλλον του μαθητή και να προεκτείνονται προς τα έξω.

Στην περίπτωση του ελληνόπουλου του Καναδά, με γνώμονα την αφύπνιση της εθνικής του συνείδησης και την ενίσχυση της πολιτιστικής του ταυτότητας, θεωρείται απαραίτητο να μάθει πρώτα την ιστορία των δικών του, της παροικίας και να του προσφερθούν μοντέλα για μίμηση. Όταν μάθει, λόγου χάρι, ότι στα πανεπιστήμια του Μοντρεάλ υπάρχουν περίπου 70 συμπάροικοί του Έλληνες καθηγητές, ότι από την ελληνική παροικία του Μοντρεάλ έχουν βγει υπουργοί, βουλευτές, δημοτικοί σύμβουλοι, ανώτατοι διοικητικοί υπάλληλοι στην επαρχιακή και ομοσπονδιακή κυβέρνηση, δικαστές, πολλές δεκάδες δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, γιατροί, ορκωτοί λογιστές, λογοτέχνες, καλλιτέχνες (ζωγράφοι, μουσικοί, ηθοποιοί κ.λπ.), καθώς και επιτυχημένοι επιχειρηματίες, θα αισθάνεται πρώτα-πρώτα υπερήφανος για τους Έλληνες ή Ελληνοκαναδούς και θα έχει στη διάθεσή του μοντέλα για μίμηση.

Αν δε μάθουν τα παιδιά στο ελληνικό σχολείο το ιστορικό της παροικίας τους και τις επιτυχίες και δραστηριότητες διακεκριμένων ομογενών τους, δεν έχουν άλλη ευκαιρία να τις μάθουν και μάλιστα με την πληρότητα και ακρίβεια, που τους προσφέρονται στην τάξη. Έτσι μένουν με την εντύπωση ότι οι Έλληνες είναι μόνο εργάτες και κατώτεροι ιδιωτικοί υπάλληλοι, όπως αυτοί που βλέπουν γύρω τους.

Η γνώση λοιπόν της ομογενειακής ιστορίας, περασμένης και σύγχρονης, συντελεί στη διαμόρφωση της ολοκληρωμένης προσωπικότητας του ελληνόπουλου, τονώνει την εθνική συνείδηση, στηρίζει την ιδιαίτερή του ταυτότητα και το βοηθεί στον μελλοντικό προσανατολισμό του».

Θα πρέπει να τονισθεί εδώ ότι το πρόγραμμα αυτό της Επιτροπής του «Συμβουλίου Ελληνικών Σχολείων του Κεμπέκ» (ενός οργανισμού που υπήρξε στην ουσία μόνο στα χαρτιά) αξιολογήθηκε τότε από μερικούς - και ίσως και σήμερα - σαν «ένα μοναδικό επίτευγμα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης του Καναδά αν όχι του εξωτερικού» (Κομπορόζος, 1998). Πρόκειται για υπερβολή. Προπάντων που δε λείπουν και οι αντιθέσεις ανάμεσα στους σκοπούς του - ανάπτυξη «εθνικής ταυτότητας» (σε σχέση με την Ελλάδα, με το Κεμπέκ ή με τον Καναδά;), ανάπτυξη «ιστορικής συνείδησης» (σε σχέση με την Ελλάδα, με το Κεμπέκ ή με τον Καναδά;). Χωρίς να υποτιμάται η προσπάθεια αυτή, μια προσεκτική μελέτη αυτού του αναλυτικού προγράμματος δείχνει τις έντονες επιδράσεις του «Programme d' études, grec d'origine» του Υπουργείου Παιδείας του Κεμπέκ, που συντάχθηκε για τη διδασκαλία των ελληνικών στο δημόσιο σύστημα της επαρχίας στις αρχές της δεκαετίας του '80.

Εξάλλου, δε θα πρέπει να αγνοηθούν και οι προσπάθειες που έγιναν αλλού και ιδιαίτερα στο Τορόντο. Το Heritage language Programs διαθέτει αναλυτικό πρόγραμμα, που αφορά όλες τις διδασκόμενες εθνικές γλώσσες, συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής με άρτια παιδαγωγική μέθοδο, αλλά χωρίς καμιά έμφαση στα πολιτιστικά

στοιχεία (ελληνικός πολιτισμός, ιστορία, κ.λπ.). Η Κοινότητα του Μητροπολιτικού Τορόντο έχει ετοιμάσει Οδηγούς Δασκάλων για όλες τις τάξεις και επιλογές ύλης.

Στα ημερήσια σχολεία «Σωκράτης» και «Δημοσθένης» δεν υπάρχει στην ουσία αναλυτικό πρόγραμμα για τα Ελληνικά. Οι υπεύθυνοι των σχολείων δίνουν συνήθως την στερεότυπη απάντηση ότι χρησιμοποιούν το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας. Για τους λόγους, όμως, που αναφέρθηκαν ήδη η χρήση αυτού του προγράμματος, είναι στην πράξη αδύνατη. Κατά καιρούς έχουν επιλεγεί κάποιες αναγνωστικές ενότητες κατά τάξη, αλλά η χρήση τους είναι στην πράξη «προαιρετική». Ο κάθε δάσκαλος ακολουθεί επομένως το δικό του δρόμο, συμβουλευτεί κάποιον συνάδελφό του ίσως, κάνει τις δικές του επιλογές, κάπου μπορεί να συμβουλευτεί και κάποιον οδηγό δασκάλου που μπορεί να αναζητηθεί σε κάποιο συρτάρι, κάπως έτσι λειτουργεί το σύστημα.

Όπως τονίζεται και σε παλαιότερες εκθέσεις των συμβούλων εκπαίδευσης των ελληνικών Προξενείων του Καναδά, κάθε χρόνο οι μεγάλοι οργανισμοί κατά τη διάρκεια των εγγραφών χρησιμοποιούν το «σλόγκαν» του αναλυτικού προγράμματος του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας, επειδή ανταποκρίνεται και στην επιθυμία των γονέων, αλλά και επειδή δεν έχουν τίποτε άλλο να παρουσιάσουν. Τονίζεται επίσης ότι τα αποκαλούμενα αναλυτικά προγράμματα δεν είναι τίποτε άλλο από σύμπτυξη της διδακτέας ύλης, σύμφωνα με το διατιθέμενο χρόνο, παλιότερων ελλαδικών προγραμμάτων που και αυτά ήταν απλή παράθεση «κεφαλαίων».

Αυτές οι διαπιστώσεις ισχύουν τόσο για τα ημερήσια όσο και για τα Σαββατιανά - απογευματινά σχολεία.

II. ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

Το διδακτικό υλικό που χρησιμοποιείται στα σχολεία ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης μπορεί να χωριστεί στις εξής κατηγορίες:

α. Τα βιβλία που στέλλονται από την Ελλάδα - Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων -ΟΕΔΒ.

β. Διάφορες εκδόσεις στο χώρο της Βόρειας Αμερικής και πιο συγκεκριμένα εκδόσεις στις ΗΠΑ (π.χ. βιβλία Αρχιεπισκοπής, Παπαλοΐζου, κ.λπ.) ή και κάποιες τοπικές - καναδικές εκδόσεις (π.χ. βιβλία Α. Φαρμακίδου, σειρά Υπουργείου Παιδείας του Κεμπέκ).

γ. Διάφορες προσαρμογές κειμένων από τα ελλαδικά βιβλία με προσθέσεις κάποιου τοπικού υλικού μερικές φορές. Δεν πρόκειται για βιβλία, αλλά δακτυλογραφημένα φυλλάδια, που κατά καιρούς χρησιμοποιούνται σε τοπικό επίπεδο από ένα σχολείο ή

τα σχολεία ενός οργανισμού (π.χ. το σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας της Οττάβας) ή ακόμη και μεμονωμένα από εκπαιδευτικούς.

Εδώ και χρόνια τώρα ακούεται από τους πάντες -«ειδήμονες και μη»- πως τα βιβλία αυτά - τα ελλαδικά - δεν είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών της ελληνό-γλωσσας εκπαίδευσης του Καναδά. Τα μειονεκτήματα των βιβλίων αυτών, όπως απαριθμούνται, μπορούν σε γενικές γραμμές να συνοψιστούν ως εξής:

1. Είναι γραμμένα για τα παιδιά της Ελλάδας -τα βιβλία του ΟΕΔΒ- που ζουν σε άλλο κοινωνικό περιβάλλον και έχουν άλλες παραστάσεις.

Η παρατήρηση είναι κατά βάση σωστή. Είναι όμως απόλυτη. Κρύβει επίσης «πολιτική» σκοπιμότητα. Παλιότερα, οι «προοδευτικοί» θεωρούσαν τα ελλαδικά βιβλία «απηχαιωμένα», «ελληνοχριστιανικά» (με την χουντική έννοια του όρου) κ.λπ. Σήμερα, οι «συντηρητικοί» ασκούν κριτική στα ελλαδικά βιβλία ότι έχουν απομακρυνθεί από τις «ελληνοχριστιανικές αξίες», ότι «προδίνουν» την ελληνική γλώσσα (εισαγωγή πρώτα της δημοτικής και ύστερα του μονοτονικού) κ.λπ.

Εξάλλου, τα βιβλία της σειράς «Η Γλώσσα μου» συνάντησαν μια σχετικά θετική αποδοχή από τους δασκάλους, τους γονείς και τους μαθητές, σύμφωνα τουλάχιστον με τις διαπιστώσεις των Συμβούλων Εκπαίδευσης.

Θα ήταν λάθος να αποκοπούν εντελώς οι μαθητές της ελληνόγλωσσας εκπαίδευσης του εξωτερικού από τα ελλαδικά βιβλία παρά τα τυχόν ελαττώματά τους. Ακόμη και ειδικά βιβλία να υπάρξουν γι' αυτούς τους μαθητές - κάτι το ευκατατόν - θα πρέπει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να κρατήσουν και μια επαφή με αυτά τα βιβλία. Δε μαθαίνει κανείς Γαλλικά για να μη μπορεί να τα χρησιμοποιεί στο Παρίσι! Και δεν μαθαίνει κανείς Ελληνικά για να μη μπορεί να τα χρησιμοποιεί στην Αθήνα!

Βεβαίως, το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίστηκε θετικά με την παραγωγή του διδακτικού υλικού, που έγινε από το Πανεπιστήμιο Κρήτης στα πλαίσια του έργου Παιδεία Ομογενών.

2. Το λεξιλόγιό τους είναι δύσκολο και άσχετο με τα βιώματα και τις ανάγκες των ελληνόπουλων του Καναδά.

Η παρατήρηση είναι κατά βάση σωστή, αλλά και πάλι απόλυτη. Το λεξιλόγιο μιας γλώσσας δεν «αποφασίζεται» τοπικά! Είναι θέμα ζωής και κοινωνίας. Και φυσικά το λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας θα εξελίσσεται και θα προσαρμόζεται κατά ένα μεγάλο βαθμό από τον ελλαδικό κορμό. Ευχής έργο θα ήταν να εμπλουτίζεται και από τους χώρους της διασποράς.

3. Οι ώρες διδασκαλίας είναι περιορισμένες (σε σχέση με την Ελλάδα) και η ύλη - πέρα από το ότι είναι δυσνόητη - δεν καλύπτεται.

Είναι φυσικό ότι δεν μπορεί να καλυφθεί η ίδια ύλη. Το κακό είναι πως το όλο «εκπαιδευτικό» πρόγραμμα προβλέπει διδασκαλία των «πάντων» -από ιστορία, θρησκευτικά, γεωγραφία, κ.λπ.- χωρίς μια επιλογή κειμένων με πολιτιστικά στοιχεία, μόνος τρόπος για να γίνει σοβαρή δουλειά. Δεν είναι δυνατό να διδαχτούν συστηματικά αυτά τα παιδιά ούτε τα θρησκευτικά, ούτε την ιστορία, ούτε την γεωγραφία, όπως γίνεται στην Ελλάδα. Είναι όμως δυνατό να διδαχτούν βασικά στοιχεία αυτών των μαθημάτων μέσα από κείμενα που θα χρησιμοποιούνται και σαν υλικό διδασκαλίας της γλώσσας. Τα κείμενα είναι σίγουρα δυσνόητα μερικές φορές. Αλλά είναι δυνατό να απλοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς. Εξάλλου χρειάζεται και κάποια προσπάθεια. Αρκετές φορές είναι πρόβλημα διδασκαλίας και δυστυχώς οι δάσκαλοι δεν έχουν πάντα τις παιδαγωγικές ικανότητες για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων.

4. Ο σκοπός και οι γενικοί τελικοί στόχοι των βιβλίων της Ελλάδας είναι διαφορετικοί από αυτούς που θα πρέπει να έχουν τα αντίστοιχα βιβλία για τα ελληνικά σχολεία του εξωτερικού (στην περίπτωση μας του Καναδά).

Η άποψη αυτή είναι πολύ συζητήσιμη. Κερδίζει ίσως έδαφος με τους γονείς της δεύτερης και τρίτης γενιάς, αλλά οι γονείς της πρώτης γενιάς είναι σίγουρα αντίθετοι. Ακόμη και η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών μάλλον δεν υιοθετεί αυτήν την άποψη. Το ερώτημα που μπαίνει εδώ είναι πολύ βασικό: θα διαμορφώνουν τα παροικιακά σχολεία Έλληνες, Ελληνοκαναδούς ή φιλέλληνες; Αυτή η συζήτηση δεν έχει γίνει ανάμεσα στους Έλληνες του Καναδά κι ούτε οι τωρινές συνθήκες επιτρέπουν να γίνει κατά τρόπο σοβαρό (για παράδειγμα θα ακουστούν κατηγορίες για «ανθέλληνες» κ.λπ. ή θα δοθεί το βάρος στην ορθοδοξία κι όχι στη γλώσσα). Πάντως, μπαίνει εδώ ένα βασικό «φιλοσοφικό» πρόβλημα, που πρέπει κάποτε να συζητηθεί για να διαμορφωθούν καθαρά οι στόχοι του ελληνόγλωσσου σχολείου.

5. Τα βιβλία γραμμένα κυρίως στις ΗΠΑ θεωρούνται «απάρηση» της Ελλάδας, «ελληνοχριστιανικά» ή άσχετα με την καναδική πραγματικότητα.

Οι παρατηρήσεις για τα βιβλία αυτά έχουν επίσης μια βάση. Είναι όμως ξανά απόλυτες. Αλλά σίγουρα, γιατί το ελληνόπουλο του Καναδά να «παιδεύεται» με αμερικάνικα πρότυπα; Αν είναι να επιλέξει κανείς ανάμεσα σ' αυτά τα βιβλία και τα «ελλαδικά», τουλάχιστο τα τελευταία προσφέρουν μια κάποια εικόνα της «πατρίδας», ενώ τα άλλα προσφέρουν «ξένα» πρότυπα. Ακόμη από παιδαγωγικής σκοπιάς υπάρχουν - είναι το λιγότερο που μπορεί να πει κανείς - πολλά ερωτηματικά για τον τρόπο με τον οποίον τα «εξ Αμερικής» βιβλία είναι γραμμένα.

6. Τα βιβλία γραμμένα στον Καναδά (και που χρησιμοποιούνται σε σχολεία ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης) είναι βασικά αυτά της καθηγήτριας Άννας Φαρμακίδου του Πανεπιστημίου McGill και η σειρά του Υπουργείου Παιδείας του Κεμπέκ για το πρόγραμμα PELO (Programme d'enseignement de langues d'origine).

Τα βιβλία της Φαρμακίδου είναι για πανεπιστημιακούς φοιτητές και δεν έχουν καμιά σχέση με παιδιά δημοτικού σχολείου. Χρησιμοποιούνται σε κάποια σχολεία του Οντάριο στο γυμνασιακό επίπεδο.

Τα βιβλία του Υπουργείου Παιδείας του Κεμπέκ είναι προσαρμογή ευρωπαϊκών προτύπων, που δεν έγινε μόνο για τα Ελληνικά, αλλά και γι' άλλες γλώσσες του ίδιου προγράμματος. Έχουν γίνει με αρκετή παιδαγωγική φροντίδα, αλλά κάτω από την πίεση του χρόνου και σαν μια πρώτη προσπάθεια (δεκαετία του 80). Οι πολιτικές συνθήκες στο Κεμπέκ και η έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους της ελληνικής παροικίας δεν επέτρεψαν να επανεξεταστεί το περιεχόμενό τους, να αναθεωρηθεί και να αξιολογηθεί. Σίγουρα λείπουν τα πολιτιστικά στοιχεία απ' αυτά τα βιβλία - πολύ περιορισμένα -, τα κείμενά τους είναι κάπως «ξηρά», χωρίς «λογοτεχνική» υφή, κείμενα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας κατά τρόπο «ουδέτερο» (να μη θιγούν άλλες «μειονότητες» με θέματα ιστορίας, π.χ. Ιταλοί, Τούρκοι κ.λπ., να μη γίνεται «προσηλυτισμός», κ.λπ., κ.λπ.). Χρησιμοποιούνται σε κάποια δημόσια σχολεία του Κεμπέκ με ελάχιστο αριθμό μαθητών.

Στην περιοχή του Κεμπέκ χρησιμοποιούνται βασικά τα βιβλία του ΟΕΔΒ. Σ' αυτή την περιοχή του Καναδά υπάρχει έντονο κάτι το «ελληνοκεντρικό» και έντονη αντίθεση στη χρήση βιβλίων που θα «ξέκοβαν» τα ελληνόπουλα από την Ελλάδα. Γι' αυτό και σε αντίθεση με το Οντάριο και άλλες περιοχές του Καναδά δεν χρησιμοποιήθηκαν άλλα βιβλία εκτός απ' αυτά του ΟΕΔΒ.

Στην περιοχή του Οντάριο χρησιμοποιούνται τόσο βιβλία του ΟΕΔΒ, όσο και βιβλία που έχουν εκδοθεί είτε στον Καναδά, είτε στις ΗΠΑ. Μάλιστα, κάποια ιδιωτικά σχολεία χρησιμοποιούν σε φωτοτυπίες παλαιότερες εκδόσεις του ΟΕΔΒ, προφανώς για πολιτικο-ιδεολογικούς λόγους (εκδόσεις πριν την υποχρεωτική εισαγωγή της δημοτικής και του μονοτονικού συστήματος).

Στις άλλες περιοχές του Καναδά γίνεται χρήση τόσο των ελλαδικών βιβλίων, όσο και άλλων εκδόσεων. Δεν υπάρχει μια ενιαία αντιμετώπιση του προβλήματος.

Η Ερευνητική Ομάδα Καναδά προχώρησε σε αξιολόγηση βιβλίων που εκδόθηκαν στον Καναδά και τις ΗΠΑ και που χρησιμοποιούνται σε ελληνοκαναδικά σχολεία, καθώς και αξιολόγηση ελλαδικών βιβλίων που χρησιμοποιούνται επίσης σ' αυτά τα σχολεία.

Η αξιολόγηση έγινε με βάση τα κριτήρια που προτάθηκαν από το «Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών» (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ) του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Κρήτης.

III. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ

Έχει ήδη παρουσιαστεί μια τυπολογία των διδακτικών υλικών. Ανακεφαλαιώνοντας θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τους τύπους διδακτικού υλικού ως εξής:

Α' τύπος

Βιβλία του ΟΕΔΒ

Β' τύπος

Βιβλία που εκδόθηκαν στις ΗΠΑ ή τον Καναδά

Γ' τύπος

Διδακτικά υλικά που ετοιμάζουν πρόχειρα οι εκπαιδευτικοί (επιλογές κειμένων, περιλήψεις, κ.λπ.).

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Το θέμα των διδακτικών υλικών, που χρησιμοποιούνται στα ελληνόγλωσσα σχολεία του Καναδά, συζητείται εδώ και τρεις δεκαετίες. Στη δεκαετία μάλιστα του 80 συστάθηκε και πανκαναδική επιτροπή, στην οποία πρωτοστατούσαν -και ανταγωνίζονταν- οι δυο μεγάλες Κοινότητες του Μοντρεάλ και του Τορόντο με σκοπό τη συγγραφή βιβλίων. Στις εκθέσεις των συμβούλων εκπαίδευσης γίνεται κατ' επανάληψη αναφορά στο θέμα αυτό. Άλλες προσπάθειες έγιναν από μεμονωμένους φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και συλλόγους δασκάλων. Οι διάφορες προσπάθειες για τη συγγραφή βιβλίων επιχορηγήθηκαν από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση του Καναδά και κάποιες επαρχιακές κυβερνήσεις. Δυστυχώς, οι προσπάθειες δεν απέδωσαν και δεν έγινε τελικά καμιά παραγωγή διδακτικού υλικού.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως υπάρχει ένα σοβαρό πρόβλημα με τα διδακτικά βιβλία για τους λόγους που έχουν εκτεθεί και σ' αυτό το κεφάλαιο, αλλά και σε άλλα τμήματα της μελέτης αυτής. Γονείς, δάσκαλοι, μαθητές, όλοι όσοι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έχουν σχέση με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στον Καναδά το έχουν επισημάνει. Για παράδειγμα, στα σχόλια των γονέων της περιοχής του Κεμπέκ, όταν ρωτήθηκαν για ποια πράγματα δεν είναι ικανοποιημένοι από το ελληνόγλωσσο σχολείο, η πρώτη τους απαίτηση με ποσοστό 42% αφορούσε τα βιβλία (χρειάζονται βιβλία για το εξωτερικό,

απλοποίηση ύλης, νέες μέθοδοι διδασκαλίας, κ.λπ.).

Οι δάσκαλοι στα σχολία τους σε πανκαναδικό επίπεδο και σε ποσοστό πέραν του 90% θίγουν επίσης αυτό το θέμα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως χρειάζονται βιβλία που να ανταποκρίνονται στις παραστάσεις και τα ενδιαφέροντα των μαθητών των εδώ ελληνόγλωσσων σχολείων και να λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διδάσκεται η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός. Από την άλλη, πρέπει να αντιμετωπισθεί το θέμα με ρεαλισμό. Δεν είναι δυνατό να γραφτούν βιβλία για κάθε χώρα, όπου υπάρχει ελληνόγλωσση εκπαίδευση. Ίσως η καλύτερη δυνατή λύση θα ήταν να γραφτούν βιβλία για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση του εξωτερικού (ή αν ήταν δυνατό κατά περιοχές, π.χ. Βόρεια Αμερική, Αυστραλία, Δυτική Ευρώπη, πρώην Σοβιετική Ένωση, κ.λπ.).

Σ' αυτά τα κοινά βιβλία- κοινός κορμός- θα ήταν δυνατό να προστεθούν και τοπικά υλικά. Η μεθοδολογία συγγραφής τους θα πρέπει να είναι τέτοια, που να αφήνει περιθώρια προσαρμογής τους σε κάθε χώρα και στην προσπάθεια τοπικών υλικών (παιρειακή ιστορία, στοιχεία για τις άλλες εθνότητες κ.λπ.).

Ακόμη, θα ήταν καλό να παραμείνει και η επαφή με τα ελλαδικά βιβλία. Για παράδειγμα, θα ήταν δυνατό να διδάσκονται κάποιες επιλογές απ' αυτά τα βιβλία για να έχουν οι ελληνοκαναδοί μαθητές μια επαφή με το ελλαδικό εκπαιδευτικό σύστημα ⁽¹⁾.

Το άλλο βασικό θέμα είναι αυτό του αναλυτικού προγράμματος. Το αναλυτικό πρόγραμμα θα πρέπει να συνδυασθεί με τα νέα βιβλία και σ' αυτή την περίπτωση, για την σύνταξή του, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες του κάθε χώρου. Επιπλέον, χρειάζεται να είναι προσαρμόσιμο στις αλλαγές των συνθηκών ακόμη και από περιοχή σε περιοχή της ίδιας χώρας.

Για να αποδώσουν όμως τα νέα διδακτικά υλικά θα πρέπει να αντιμετωπισθεί και το θέμα του διδακτικού προσωπικού με τις γνωστές αδυναμίες του. Παρόλο που το θέμα αυτό θίγεται σε άλλο κεφάλαιο, είναι φανερό πως διδακτικά υλικά, αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό προσωπικό αποτελούν ένα τρίπτυχο αλληλένδετο. Από τη σωστή και αδιαχώριστη αντιμετώπιση τους θα εξαρτηθεί η επιτυχία του ελληνόγλωσσου σχολείου του εξωτερικού.

Σημειώσεις

⁽¹⁾ Το θέμα αυτό αντιμετωπίστηκε τελικά στα πλαίσια του έργου Παιδεία Ομογενών και σύμφωνα, ως επί το πλείστον, με τις απόψεις που εκφράστηκαν παραπάνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Στέφανος Κωνσταντινίδης
(Σύνθεση - έρευνα)

Γιώργος Πηγαδάς
(Έρευνα)

Ελευθερία Παπαμιχαήλ
(Έρευνα)

Θεόδωρος Τζαλαλής
(Έρευνα)

Ι. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ - ΜΙΚΤΟΙ ΓΑΜΟΙ

Ο μαθητικός πληθυσμός έχει υποστεί τα τελευταία χρόνια σημαντικές μεταλλαγές από δημογραφικής σκοπιάς. Οι μεταλλαγές αυτές οφείλονται σε δύο βασικούς λόγους. Ο πρώτος λόγος είναι το πέρασμα από την πρώτη γενιά των Ελλήνων μεταναστών της δεκαετίας του 60-70 στους Ελληνοκαναδούς της δεύτερης και τρίτης γενιάς. Ο δεύτερος λόγος είναι οι μικτοί γάμοι.

Έτσι σήμερα η πλειοψηφία του μαθητικού πληθυσμού στα ελληνόγλωσσα σχολεία του Καναδά προέρχεται είτε από γονείς δεύτερης γενιάς, είτε από μικτούς γάμους. Σε μερικά χρόνια η ολόκληρη του μαθητικού πληθυσμού θα έχει αυτά τα χαρακτηριστικά.

Δεν έχουμε δυστυχώς στοιχεία για το ποσοστό των μαθητών που προέρχονται από γονείς δεύτερης ή τρίτης γενιάς. Είναι μια έρευνα που θα ήταν καλό να γίνει στο μέλλον. Από διάφορους όμως υπολογισμούς, που βασίζονται σε άλλα στατιστικά στοιχεία που έχουμε (χρόνια εκπαίδευσης γονέων, διπλώματα, ηλικία μαθητών, κ.λπ.), καθώς και σε πληροφορίες από δασκάλους και διευθυντές σχολείων, πρέπει να πλησιάζουν το 80% του μαθητικού πληθυσμού.

Όσον αφορά τους μαθητές που προέρχονται από μικτούς γάμους, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που διαθέτουμε από την περιοχή του Οντάριο και κάποια συμπληρωματικά στοιχεία από την περιοχή του Κεμπέκ - βασισμένα στη δική μας έρευνα -, υπολογίζονται γύρω στο 26%. Πρόκειται για πολύ ψηλό ποσοστό αν λάβει κανείς υπόψη ότι ένας μεγάλος αριθμός παιδιών από μικτούς γάμους δεν φοιτούν σε ελληνόγλωσσα σχολεία.

Οι αριθμοί αυτοί είναι πολύ πιο ψηλοί στις μικρές πόλεις και τις απομονωμένες περιοχές. Το πιο ψηλό ποσοστό το βρίσκουμε, για παράδειγμα, στο Thunder Bay μια μικρή πόλη του Οντάριο με 50% του μαθητικού πληθυσμού από μικτούς γάμους και ένα από τα πιο μικρά ποσοστά στο Μοντρεάλ με 14% και στο Τορόντο με 15%. Αυτή όμως η εικόνα είναι ως ένα σημείο απατηλή. Πράγματι, το ποσοστό των μικτών γάμων είναι πιο χαμηλό στις μεγάλες πόλεις, όπως το Τορόντο ή το Μοντρεάλ, επειδή υπάρχει εκεί συμπαγής ελληνικός πληθυσμός και είναι πιο εύκολο στους ανθρώπους να συνάψουν γάμο με ομογενείς τους. Αυτό που διαπιστώσαμε, όμως, είναι πως στις μεγάλες πόλεις είναι σχετικά μικρό το ποσοστό των παιδιών από μικτούς γάμους που φοιτούν σε ελληνόγλωσσο σχολείο. Αντίθετα, στις μικρές πόλεις το ποσοστό αυτό είναι πιο ψηλό. Παρ'όλο που δεν έχουν ερευνηθεί οι λόγοι αυτής της διαφοράς, ίσως να οφείλεται στην ανωνυμία των μεγάλων πόλεων και στο γεγονός ότι οι γονείς που ζουν σε απομονωμένες περιοχές νοιώθουν πιο πολύ την ανάγκη να διατηρήσουν τα παιδιά τους το δεσμό με την ελληνική γλώσσα και κουλτούρα. Είναι επίσης ένα φαινόμενο που θα μπορούσε να διερευνηθεί στο μέλλον.

Στην έρευνα που έγινε στο Κεμπέκ για τους γονείς που δεν στέλνουν τα παιδιά τους σε ελληνόγλωσσο σχολείο -στη μεγάλη περιοχή του Μοντρεάλ-, το ποσοστό των μικτών γάμων ανερχόταν σε 28%, ενώ στους γονείς που στέλνουν τα παιδιά τους στο ελληνόγλωσσο σχολείο το ποσοστό αυτό ήταν μονάχα 14%. Είναι επομένως μια ένδειξη της επίδρασης των μικτών γάμων στη μείωση του μαθητικού πληθυσμού των ελληνόγλωσσων σχολείων.

Η σημαντική μείωση του μαθητικού πληθυσμού των ελληνόγλωσσων σχολείων στον Καναδά είναι ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνόγλωσση εκπαίδευση. Στο Οντάριο είχαμε, για παράδειγμα, σύμφωνα με στοιχεία από μια έκθεση του συμβούλου εκπαίδευσης του Γενικού Προξενείου του Τορόντο, 9.003 μαθητές για τη σχολική χρονιά 1977-1978 και, κατά τη σχολική χρονιά 1980-81, σύμφωνα με την ίδια πηγή, είχαμε 8.303 μαθητές. Βέβαια, παρατηρείται μια άνοδος για τη χρονιά 1984-85, που μπορεί να θεωρηθεί εξαιρετική χρονιά (10.336 μαθητές).

Για το 1986-87 είχαμε 9.739 μαθητές και για το 1989- 90, 9. 625. Σύμφωνα με τη δική μας έρευνα στην ίδια περιοχή για το 1991-1992 είχαμε 8.875 μαθητές και το 1997-98, 7.441 μαθητές. Επομένως, παρά την κάποια μείωση, το Οντάριο παρουσιάζει μια σταθεροποίηση του μαθητικού πληθυσμού. Στη περιοχή του Κεμπέκ παρατηρείται μια πιο σημαντική πτωτική τάση. Από 5.284 μαθητές το 1980, έχουμε 4.892 το 1989, ενώ το 1997 έχουμε μόνο 2. 932 μαθητές. Σ'αυτό τον αριθμό για το Κεμπέκ θα πρέπει να προστεθούν άλλοι 100-150 μαθητές που φοιτούν σε τάξεις ελληνικών ενός δημόσιου και ενός ιδιωτικού σχολείου. Οι υπεύθυνοι των σχολείων αυτών αρνήθηκαν να μας δώσουν τους ακριβείς αριθμούς. Οπότε σ'αυτή τη περίπτωση ο μαθητικός πληθυσμός του Κεμπέκ κυμαίνεται περίπου στις 3.150.

Συνολικά, στη δεκαετία του 80 ο μαθητικός πληθυσμός των ελληνόγλωσσων σχολείων του Καναδά κυμαινόταν γύρω στις 15-16 χιλιάδες, ενώ σήμερα κυμαίνεται γύρω στις 10 με 11 χιλιάδες.

Από τους αριθμούς που διαθέτουμε φαίνεται πως η πιο δραματική πτώση παρατηρείται στην περιοχή του Κεμπέκ (3.150 μαθητές για το 1997, ενώ είχαμε 5.284 το 1980, δηλαδή μια μείωση του 40%) και στο Δυτικό Καναδά (1.298 μαθητές για τη σχολική χρονιά 1981-82, σύμφωνα με τις εκθέσεις των συμβούλων εκπαίδευσης -Ελληνικό Προξενείο Τορόντο, Πρεσβεία Οττάβας-, ενώ, σύμφωνα με τη δική μας έρευνα για το 1997-1998, ο αριθμός αυτός μειώθηκε σε 693 μαθητές, μια μείωση δηλαδή του ύψους του 47%). Ένα ακόμη παράδειγμα από το Δυτικό Καναδά είναι η Ελληνική Κοινότητα Βανκούβερ. Είναι η τρίτη μεγάλη Ελληνική Κοινότητα στον Καναδά μετά από αυτή του Τορόντο και Μοντρεάλ. Το 1981-82 το σχολείο της είχε 222 μαθητές -έκθεση συμβούλου εκπαίδευσης Πρεσβείας Οττάβας. Σύμφωνα με τη δική μας έρευνα για το 1997-98, ο αριθμός αυτός μειώθηκε σε 116 μαθητές, μια μείωση του ύψους του 48%. Παρ'όλο που η μείωση των μαθητών στη περιοχή του Οντάριο είναι του ύψους του 20%- σύγκριση σχολικών ετών 77-78, 80-81, 84-85 με αυτό

του 1997-98- υπάρχει και εδώ η περίπτωση το ποσοστό μείωσης να είναι πολύ πιο ψηλό. Κι αυτό γιατί οι αριθμοί που διαθέτουμε τα τελευταία χρόνια πολύ πιθανό να είναι εξογκωμένοι. Η εξογκωση αυτή είναι δυνατόν να προέρχεται από το εξής γεγονός:

1. Μερικά Συμβούλια Παιδείας δε δίνουν τον αριθμό των μαθητών που παρακολουθούν ελληνικά, με αποτέλεσμα να βασιζόμαστε σε υπολογισμούς του Υπουργείου Παιδείας του Οντάριο.
2. Ένας αριθμός μαθητών που παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής γλώσσας στα Συμβούλια Παιδείας συνεχίζουν την ίδια μέρα την παρακολούθηση πολιτιστικών μαθημάτων στις Κοινότητες ή άλλους φορείς. Έτσι υπάρχει περίπτωση κάποιας σύγχυσης και υπολογισμού τους δυο φορές.
3. Έχει διαπιστωθεί και στο παρελθόν από τον σύμβουλο εκπαίδευσης της περιοχής ότι παρουσιάστηκαν πλασματικοί αριθμοί από ιδιωτικά σχολεία.

Από την άλλη, ορισμένοι θεωρούν τους αριθμούς που έχουμε από τους εκπαιδευτικούς συμβούλους του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στο Τορόντο για τη δεκαετία του 80 σαν χαμηλούς (πιθανόν να μην είχαν, σύμφωνα με ορισμένους, όλους τους αριθμούς από τα Συμβούλια Παιδείας του Τορόντο).

Ανεξάρτητα όμως των πιο πάνω προβλημάτων που παρουσιάζει το Οντάριο, θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι ο αριθμός των μαθητών σ' αυτή την περιοχή έχει κάπως σταθεροποιηθεί και παραμένει πιο ψηλός από τις άλλες περιοχές. Οι λόγοι αυτής της σχετικής σταθεροποίησης θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

- 1) Οι γονείς δεν πληρώνουν διδάκτρα σε αντίθεση με το Κεμπέκ.
- 2) Ο ελληνισμός της περιοχής του Οντάριο είναι αριθμητικά πιο σημαντικός - ίσως και οικονομικά πιο εύρωστος - από τις άλλες περιοχές του Καναδά.

Ο πρώτος λόγος είναι ο σημαντικότερος. Σύμφωνα με ορισμένες συζητήσεις που είχαμε, αν αύριο σταματούσε η «δωρεάν παιδεία» από τα Συμβούλια Παιδείας της περιοχής ο αριθμός των μαθητών θα μειωνόταν αυτόματα μέχρι και 60%, πράγμα που σημαίνει πως θα έπεφτε στα ίδια επίπεδα με το Κεμπέκ.

Από την άλλη, όμως, αυτό έχει και την αρνητική του σκοπιά για το Οντάριο, αφού η ελληνόγλωσση εκπαίδευση έχει ξεφύγει από τους ελληνικούς φορείς. Έτσι, υπάρχει ο κίνδυνος να καταντήσει ένα είδος «ουδέτερης» διδασκαλίας της γλώσσας χωρίς τη διδασκαλία του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής παράδοσης. Όμως αυτού του είδους τα σχολεία δεν προσφέρουν στην εθνική συνοχή και μελλοντικά μπορεί να αποδειχθούν - αν η οργανωμένη ελληνική παροικία δεν το προσέξει - και φυτώρια αφομοίωσης. Γι' αυτό το θέμα ο Γιώργος Πηγαδάς στο ερευνητικό του κομμάτι για το Οντάριο γράφει: «Από το 1977 το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος της ελληνόφωνης παιδείας στο Οντάριο, περίπου

ογδόντα τοις εκατό, ετέθη υπό κρατική διοίκηση. Ως συνέπεια αυτού, η χρηματοδότηση των προγραμμάτων διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας γίνεται από το δημόσιο της επαρχίας του Οντάριο. Ταυτόχρονα, το αναλυτικό πρόγραμμα, τα διδακτικά βιβλία και το διδακτικό υλικό είναι κάτω από τον άμεσο έλεγχο των Συμβουλίων Παιδείας της ομώνυμης επαρχίας. Η θετική πλευρά των προγραμμάτων αυτών είναι ότι προσφέρονται δωρεάν. Η αρνητική τους πλευρά είναι ότι η Ελληνική διδάσκεται αρκετά αποκομμένη από τις πολιτισμικές της διασυνδέσεις. Ιδιαίτερα τα τελευταία πέντε χρόνια έχει γίνει μια σοβαρής μορφής πολιτισμική ουδετεροποίηση στη διδασκαλία της Ελληνικής.

Η κατάσταση είναι πιο σοβαρή απ'ότι φαίνεται, διότι οι παροικιακοί φορείς, όπως κοινότητες, ενορίες και σύλλογοι γονέων δεν συμμετέχουν άμεσα στη διοίκηση των προγραμμάτων. Υπάρχει δε κίνδυνος μελλοντικά να μην εγκριθεί από τα Συμβούλια Παιδείας η χρήση βιβλίων και διδακτικού υλικού με πλουσιότερο ελληνικό πολιτισμικό περιεχόμενο» (Πηγαδάς, Ερευνητική Ομάδα Καναδά, 1998).

Βεβαίως, στο θέμα της μείωσης του μαθητικού πληθυσμού των ελληνόγλωσσων σχολείων θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η σχετική πτώση της γεννητικότητας στην δεύτερη και τρίτη γενιά των Ελληνοκαναδών.

II. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αναφορικά με την αντίληψη που έχουν οι ίδιοι οι μαθητές για το ελληνόγλωσσο σχολείο, καθώς και για ποιους λόγους μαθαίνουν ελληνικά, με βάση τις απαντήσεις τους στο σχετικό ερωτηματολόγιο που τους διανεμίσαμε (Απογευματικά και Σαββατιανά σχολεία της περιοχής του Κεμπέκ), παρατηρούμε τα εξής: Ένα 34% των μαθητών στην ερώτηση γιατί μαθαίνετε ελληνικά, απάντησαν για να μάθουν να μιλούν και να γράφουν την ελληνική γλώσσα, 28% για την ελληνική κουλτούρα και τον πολιτισμό, την ιστορία και την γεωγραφία (19% για την κουλτούρα, 8% για την ιστορία, 1% για την γεωγραφία), 25% γιατί νοιώθουν υπερήφανοι σαν Έλληνες, 16% γιατί είναι η μητρική τους γλώσσα, 13% για τα ήθη και έθιμα, 10% για να επικοινωνούν με φίλους και συγγενείς, 6% για προσωπική μόρφωση και ένα καλύτερο μέλλον, 6% για τη θρησκεία, 5% γιατί το θέλουν οι γονείς τους, 5% γιατί πιθανόν να επιστρέψουν στην Ελλάδα, 5% γιατί είναι η γλώσσα των γονέων τους, 2% γιατί έτσι πρέπει, 2% για τις βαθμολογικές μονάδες που χορηγεί το επαρχιακό υπουργείο παιδείας (credits), 1% δεν ξέρει γιατί και, τέλος, 1% ανέφερε διάφορους λόγους (Σημ. Τα ποσοστά αυτά δεν μπορούν να προστεθούν και να μας δώσουν 100% διότι η ερώτηση ήταν «ανοιχτή» και στις απαντήσεις τους οι μαθητές ανέφεραν περισσότερους από ένα λόγους που μαθαίνουν Ελληνικά. Επομένως, τα ποσοστά αυτά δείχνουν τις προτεραιότητες τους).

Είναι καθαρό από τις πιο πάνω απαντήσεις, πως η προτεραιότητα των μαθητών παραμένει η γλώσσα και η ελληνική κουλτούρα-πολιτισμός, ενώ η εθνική υπερηφάνεια για την καταγωγή τους παίρνει την τρίτη θέση. Αν σ' αυτές τις τρεις προτεραιότητες προστεθεί και η τέταρτη αμέσως επόμενη φαίνεται η ελληνοκεντρική θα λέγαμε αντίληψή τους για το ελληνόγλωσσο σχολείο. Ακόμη και δύο άλλες προτεραιότητές τους με πιο χαμηλό ποσοστό -θρησκεία 6%, η γλώσσα των γονέων μου 5%- ενισχύουν αυτή την ελληνοκεντρική αντίληψη, ενώ οι προτεραιότητες που συνδέονται με ωφελιμιστικά κριτήρια παραμένουν περιθωριακές.

Εδώ όμως δε θα πρέπει να μας διαφεύγει πως σίγουρα οι μαθητές στις απαντήσεις τους επηρεάζονται από ένα είδος «δεσπόζουσας ιδεολογίας» από αυτά που τους επαναλαμβάνουν συνεχώς γονείς, δάσκαλοι και παροικιακοί παράγοντες (για ποιους λόγους δηλαδή πρέπει να μάθουν ελληνικά).

Αν τώρα συγκρίνουμε τις απαντήσεις των γονέων σε μια παρόμοια ερώτηση - γιατί στέλνετε τα παιδιά σας στο ελληνόγλωσσο σχολείο - παρατηρούμε πως οι προτεραιότητές τους δε διαφέρουν κατά πολύ απ' αυτές των μαθητών, με κάποιες όμως διαφοροποιήσεις είναι χαρακτηριστικές. Έτσι, παρόλο που η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας παραμένει και στους γονείς η πρώτη προτεραιότητα, η επιλογή αυτής της προτεραιότητας γίνεται από το 87%, ενώ στους μαθητές είναι 34%. Τα ήθη και έθιμα είναι η δεύτερη προτεραιότητα στους γονείς με ποσοστό 50%, ενώ στους μαθητές είναι η πέμπτη προτεραιότητα με 13%. Η ελληνική κουλτούρα είναι η τρίτη προτεραιότητα στους γονείς με ποσοστό 48%, ενώ στους μαθητές, παρόλο που είναι η δεύτερη προτεραιότητα, το ποσοστό της είναι 28%. Στους γονείς η θρησκεία είναι η τέταρτη προτεραιότητα με ποσοστό 29%, ενώ στους μαθητές είναι η όγδοη προτεραιότητα με μόλις 6%.

Η εθνική υπερηφάνεια στους γονείς κατέχει την πέμπτη θέση με ποσοστό 17%, ενώ στους μαθητές κατέχει την τρίτη θέση με 25%. Όπως και στους μαθητές, έτσι και στους γονείς, οι «ωφελιμιστικές» προτεραιότητες είναι περιθωριακές.

Θα πρέπει να σημειωθεί ξανά εδώ από μεθοδολογικής πλευράς, πως η ερώτηση αυτή και στους γονείς, όπως και στους μαθητές ήταν «ανοιχτή». Επομένως τις διάφορες απαντήσεις υποχρεωθήκαμε να τις συμπύξουμε σε κατηγορίες - προτεραιότητες. Για παράδειγμα, η κατηγορία «εθνική υπερηφάνεια» περιλαμβάνει απαντήσεις του είδους: είμαι υπερήφανος που είμαι Έλληνας (ή στους γονείς για να νοιώθουν τα παιδιά μας υπερήφανοι σαν Έλληνες), για την ενίσχυση της ελληνικής ταυτότητας, για την ταυτότητα, για να γνωρίσω τις ρίζες μου κ.λπ. Βέβαια, υπάρχουν και απαντήσεις που συνιστούν από μόνες τους ξεχωριστή κατηγορία, όπως, π.χ., η θρησκεία.

Στην ερώτηση που υποβλήθηκε στους μαθητές για τη στάση των Καναδών απέναντι στα ελληνόγλωσσα σχολεία, σύμφωνα με τη δική τους εμπειρία, 40% απάντησαν πως

είναι θετική, 10% πως είναι αρνητική, 28% αδιάφορη και 23% απάντησε πως δεν ξέρει. Η σημασία των απαντήσεων σ'αυτές τις δύο ερωτήσεις έγκειται στο ότι τα ελληνόπουλα δε νοιώθουν στη μεγάλη πλειοψηφία τους ότι υπάρχει εχθρικό περιβάλλον στον Καναδά για την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας.

Στην ερώτηση, «σύμφωνα με τη δική σας εμπειρία πώς αντιδρούν οι Καναδοί, όταν μιλάτε ελληνικά σε δημόσιους χώρους», οι απαντήσεις που πήραμε ήταν οι εξής: θετικά, 30%, αρνητικά, 16%, αδιάφορα, 36% και δεν ξέρω, 18%.

Για τη μεθοδολογία αυτής της έρευνας σημειώνουμε τα εξής: Διανεμήθηκε στους μαθητές από τους δασκάλους που τους έδωσαν και τις σχετικές επεξηγήσεις. Οι δικοί μας ερευνητές είχαν επικοινωνία μόνο με τους διευθυντές των σχολείων, οι οποίοι και έδωσαν τις σχετικές οδηγίες στους δασκάλους. Τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν στην τάξη την ώρα του μαθήματος. Συνολικά, από τα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στην 5η και 6η τάξη, καθώς και τις τάξεις του Γυμνασίου και του Λυκείου μας επιστράφηκαν 673, ποσοστό πολύ ψηλό, σύμφωνα με τον αριθμό των μαθητών της περιοχής που μόλις υπερβαίνει τις 3.000 γι' αυτή τη χρονιά. Επομένως, απάντησε το σύνολο σχεδόν των μαθητών των τάξεων, στις οποίες διανεμήθηκε το ερωτηματολόγιο.

Από τους μαθητές που απάντησαν 318 ήταν αγόρια (48%) και 347 κορίτσια (52%). Οκτώ δεν απάντησαν τη σχετική ερώτηση. Εδώ φαίνεται πως δεν υπάρχει καμιά διάκριση σε βάρος των κοριτσιών με την έννοια ότι δε δίνεται προτεραιότητα στα αγόρια για την φοίτηση σε ελληνόγλωσσο σχολείο.

Η σχολική μόρφωση των γονέων, σύμφωνα με τις απαντήσεις των μαθητών, παρουσιάζεται ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΗ ΓΟΝΕΩΝ	
Δ η μ ο τ ι κ ό σ χ ο λ ε ί ο	
Πατέρες 27%	Μητέρες 20%
Γ υ μ ν ά σ ι ο - Λ ύ κ ε ι ο	
Πατέρες 44%	Μητέρες 54%
Τ ε χ ν ι κ ή Σ χ ο λ ή	
Πατέρες 12%	Μητέρες 9%
Π α ν ε π ι σ τ ή μ ι ο	
Πατέρες 17%	Μητέρες 16%

Παρατηρούμε πως στην ουσία πατεράδες και μητέρες έχουν περίπου το ίδιο επίπεδο

σχολικής μόρφωσης. Αυτό είναι μια ένδειξη, πως πρόκειται για γονείς δεύτερης γενιάς αφού ξέρουμε από παλιότερες μελέτες (Κωνσταντινίδης 1983), πως υπήρχε στους Έλληνες μετανάστες μια σημαντική διαφορά επιπέδου μόρφωσης ανάμεσα στα δύο φύλα σε βάρος της γυναίκας. Να σημειώσουμε, επίσης, ότι από τους μαθητές που απαντήσαν τα ερωτηματολόγια μόνο 19% προέρχονται από τη Ε' και Στ' τάξη του δημοτικού, ενώ το 48% προέρχεται από το Γυμνάσιο και το 33% από το Λύκειο.

Οι αριθμοί αυτοί είναι μια ένδειξη της ελάττωσης του μαθητικού πληθυσμού στις κατώτερες τάξεις. Στη περίπτωση του Κεμπέκ, το ψηλό σχετικά ποσοστό των γυμνασιακών τάξεων (και αυτών του Λυκείου) εξηγείται από το γεγονός πως οι τάξεις αυτές δέχονται και απόφοιτους του «Σωκράτη» και του «Δημοσθένη». Στο Οντάριο, η αντίληψη των μαθητών για το ελληνόγλωσσο σχολείο έχει επίσης καταγραφεί με βάση ένα ερωτηματολόγιο που απάντησαν 615 μαθητές από 14-19 ετών, δείγμα αρκετά αντιπροσωπευτικό του μαθητικού πληθυσμού αυτής της ηλικίας.

Η μεθοδολογία της έρευνας ήταν η ίδια με αυτή του Κεμπέκ. Επειδή όμως οι ερωτήσεις δεν ήταν ακριβώς οι ίδιες, δεν είναι πάντα δυνατό να γίνουν συγκρίσεις. Με βάση τις απαντήσεις των μαθητών σημειώνουμε τα εξής: «Το ογδόντα τοις εκατό των μαθητών δήλωσε ότι οι χώροι που χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα είναι το σχολείο και το στενό οικογενειακό τους περιβάλλον. Το δεκαπέντε τοις εκατό δήλωσε ότι χρησιμοποιούν την ελληνική και στο ευρύτερο οικογενειακό τους περιβάλλον, καθώς και με ομήλικους τους ελληνικής καταγωγής. Οι απαντήσεις των μαθητών και των γονέων για την καταλληλότητα των διδακτικών βιβλίων και υλικού είναι αμφίρροπες. Οι περισσότεροι μαθητές δήλωσαν ικανοποιημένοι από τα διδακτικά βιβλία και σχετικά δυσαρεστημένοι από τα διδακτικά οπτικο-ακουστικά βοηθήματα, όπου υπάρχουν. Ενώ οι περισσότεροι γονείς και δάσκαλοι δήλωσαν δυσαρεστημένοι από τα διδακτικά βιβλία και βοηθήματα.

Η μεγάλη πλειοψηφία των γονέων πρώτης και δεύτερης γενιάς δήλωσε ότι στέλνει τα παιδιά τους στο «ελληνικό» σχολείο για να μάθουν την ελληνική γλώσσα, ιστορία, πολιτισμό και ορθοδοξία. Οι γονείς πρώτης γενιάς εκτός των παραπάνω λόγων, αναφέρουν ότι στέλνουν τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο, διότι αυτό βοηθά την επικοινωνία μεταξύ γονέων και παιδιών. Αμφίρροπες ήταν οι γνώμες των γονέων και των δασκάλων για τις κοινοτικές και δημόσιες μορφές διοίκησης των σχολείων. Οι γονείς που είναι μέλη στην επιτροπή ILACON, η οποία εκπροσωπεί όλους τους Έλληνες γονείς στο Συμβούλιο Παιδείας του Τορόντο, είχαν κριτική άποψη για τη δημόσια διοίκηση των ελληνόγλωσσων σχολείων. Πολλοί από αυτούς δήλωσαν ότι η διδασκαλία της γλώσσας, όπως γίνεται στα σχολεία υπό δημόσια διοίκηση, είναι αποκομμένη από τις πολιτισμικές εμπειρίες των παιδιών και των γονιών τους. Η πλειοψηφία των τελευταίων δήλωσε πολύ δυσαρεστημένη από τις γνώσεις που έχουν τα παιδιά τους για την

ελληνική ιστορία, πολιτισμό, γεωγραφία και ορθοδοξία. Για το επίπεδο γλωσσομάθει-
ας των παιδιών τους, οι απόψεις είναι σχεδόν μοιρασμένες μεταξύ αυτών που είναι
ικανοποιημένοι και αυτών που είναι δυσαρεστημένοι. Οι γονείς πρώτης γενιάς ισχυρί-
ζονται ότι τα παιδιά τους είναι πρωτίστως Έλληνες και δευτερευόντως Καναδοί.

Οι μαθητές που απάντησαν τα ερωτηματολόγια προβαίνουν σε σοβαρές προτάσεις για
την αναπαραγωγή του ελληνικού τους κοινωνείν. Η πλειοψηφία των μαθητών ηλικίας
δεκαπέντε έως δεκαεννιά χρονών θεωρεί την εκμάθηση της ελληνικής ιστορίας και πολι-
τισμού σημαντικότερη από την εκμάθηση της γλώσσας. Πιστεύει ότι τα προγράμματα
«Γλωσσικής Κληρονομιάς», καθώς και τα κοινοτικά/ ενοριακά είναι υπεύθυνα για τις
ελλιπείς γνώσεις που έχουν για την ελληνική ιστορία και πολιτισμό. Η κατάσταση που επι-
κρατεί στα ιδιωτικά σχολεία παραμένει γενικά άγνωστη, καθότι τα ερωτηματολόγια μας
δεν διανεμήθηκαν σ' αυτά» (Γ. Πηγαδάς, Ερευνητική Ομάδα Καναδά, 1997).

III. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΣΤΕΛΝΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Θα πρέπει τέλος να αναφερθούμε στην έρευνα που έγινε για τους γονείς που δεν
στέλνουν τα παιδιά τους σε ελληνόγλωσσο σχολείο. Η μεθοδολογία της έρευνας αυτής
παρουσιάστηκε στο κεφάλαιο 1, Μεθοδολογία της μελέτης (σελ. 16-20) και δεν θα επα-
νέλθουμε εδώ. Υπενθυμίζουμε μονάχα ότι το δείγμα αποτελείτο από 86 γονείς (με την
έννοια της οικογένειας).

Οι λόγοι που αυτοί οι γονείς ανέφεραν και για τους οποίους δεν στέλνουν τα παιδιά
τους στο ελληνόγλωσσο σχολείο συνοψίζονται ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΔΕΝ ΣΤΕΛΝΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	
Οικονομικοί λόγοι	27%
Παράπονα για σκάνδαλα και προβλήματα στις Κοινότητες	12%
Τα παιδιά τους έχουν βαρυσφορωμένο πρόγραμμα και δύσκολα μαθήματα για να παρακολουθήσουν και ελληνικά	11%
Θέλουν ελεύθερο το Σαββάτο για άλλες δραστηριότητες και ξεκούραση	11%
Δεν τους αρέσει η οργάνωση των ελληνόγλωσσων σχολείων	10%
Πολλά τα μαθήματα και δύσκολα στο ελληνόγλωσσο σχολείο	10%

ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΔΕΝ ΣΤΕΛΝΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	
Ευχαριστημένοι με το σχολείο που πάνε.	
Κανένας ιδιαίτερος λόγος	6%
Εδώ που ζούμε τα αγγλικά και τα γαλλικά είναι πιο αναγκαία	5%
Παρακολουθούν ελληνικά στο σχολείο τους (όχι ελληνόγλωσσο σχολείο)	29%
Το ελληνόγλωσσο σχολείο δεν έχει πειθαρχία και σωστή διαπαιδαγώγηση	4%
Μεγάλη απόσταση από το σχολείο	4%
Προσωπικοί λόγοι	4%
Τα αγγλικά που διδάσκονται στο ελληνόγλωσσο σχολείο είναι λίγα	4%
Δε θέλουν τα παιδιά	2%
Μετά το ελληνικό σχολείο δε βρίσκεις εύκολα καλό ιδιωτικό σχολείο	2%
Πάει σε αρμένικο σχολείο (μικτός γάμος)	1%
Δε δέχονται μουσουλμάνους στο ελληνόγλωσσο σχολείο (μικτός γάμος)	1%
Θέλουν υγιείς περιβάλλον για τα παιδιά τους	1%
Αρνήθηκαν να δώσουν τους λόγους	3%

Να σημειωθεί εδώ, πως, όταν σε μια απάντηση υπήρχαν πέραν του ενός λόγοι, καταγράφηκαν και μπήκαν σε διαφορετικές κατηγορίες. Γι' αυτό και το άθροισμα των ποσοτών δε δίνει κατ' ανάγκη 100%.

Είναι καθαρό επίσης πως πολλές από τις απαντήσεις στοχεύουν τα ημερήσια σχολεία «Σωκράτης» και «Δημοσθένης», ενώ άλλες στοχεύουν τα Σαββατιανά-απογευματινά σχολεία.

Από τις απαντήσεις αυτές άμεσα εξάγεται το συμπέρασμα πως ο κύριος λόγος που οι γονείς αυτοί δε στέλνουν τα παιδιά τους στο ελληνόγλωσσο σχολείο είναι οικονομικός. Ο δεύτερος λόγος αφορά την κατάσταση που επικρατεί στο ελληνόγλωσσο σχολείο. Αν μάλιστα προσθέσουμε τα ποσοστά ορισμένων απαντήσεων, που επικαλύπτει η μία την άλλη ή γυρίζουν γύρω από το θέμα της οργάνωσης και της λειτουργίας αυτού του ελληνόγλωσσου σχολείου, έχουμε εδώ ένα ποσοστό που ξεπερνά το 30%. Το άλλο 35% περίπου προβάλλει διάφορους λόγους.

Υπάρχει βέβαια και το 29% των μαθητών που παρακολουθούν μαθήματα ελληνικών στο σχολείο τους. Αυτό είναι ένα ειδικό χαρακτηριστικό της περιοχής, όπου έγινε η έρευνα. Ένα δημόσιο σχολείο της περιοχής - και ένα ιδιωτικό - για να κρατήσουν τους μαθητές τους ελληνικής καταγωγής έχουν εισάγει μαθήματα ελληνικών. Είναι επανάληψη του πειράματος PELO που αναφέρουμε αλλού και του αντίστοιχου προγράμματος του Οντάριο. Πάντως - για την ώρα ο αριθμός των μαθητών που παρακολουθούν Ελληνικά σ' αυτά τα σχολεία είναι περιορισμένος (100-150). Οι λόγοι που ωθούν τους γονείς να στέλνουν τα παιδιά τους σ' αυτά τα προγράμματα Ελληνικών είναι δύο ειδών: Για μια πρώτη κατηγορία, οι λόγοι είναι σίγουρα οικονομικοί (και εδώ βρισκουμε κατά πάσα πιθανότητα τους ανειδίκευτους εργάτες - 41% - και κάποιους άνεργους - 5% -). Για μια άλλη κατηγορία - τους πιο μορφωμένους - κατά πάσα πιθανότητα, οι λόγοι συνδέονται με την κατάσταση που επικρατεί στις Κοινότητες - σχολικούς φορείς. Οποσδήποτε, όμως, το ποσοστό αυτό φαίνεται πολύ ψηλό. Να υποθέσουμε πως ήταν ένας τρόπος για μερικούς γονείς να μη φανεί πως δεν έχουν ενδιαφέρον για τα Ελληνικά;

Θα πρέπει επίσης να σταθούμε σε ένα άλλο βασικό στοιχείο αυτής της έρευνας: 24% απ' αυτούς τους γονείς, που δεν στέλνουν τα παιδιά τους σε ελληνόγλωσσο σχολείο, έχουν δηλώσει μικτό γάμο. Στους γονείς που στέλνουν τα παιδιά τους στο ελληνόγλωσσο σχολείο, οι μικτοί γάμοι είναι μονάχα 14%. Σίγουρα υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στο ψηλό ποσοστό μικτών γάμων και την αποχή από το ελληνόγλωσσο σχολείο.

Μια τελευταία ερώτηση αφορά την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε. Για τη μεϊζονα περιοχή του Μοντρεάλ -και το Κεμπέκ- είναι αντιπροσωπευτικό. Άλλωστε, οι λόγοι που πρόβαλαν για τη μη φοίτηση των παιδιών τους σε ελληνικό σχολείο επιβεβαιώνονται και από άλλες πηγές (δασκάλους, διευθυντές, παροικιακούς παράγοντες). Είναι δύσκολο όμως να ξέρουμε αν μπορούν να θεωρηθούν οι απαντήσεις που δόθηκαν αντιπροσωπευτικές των απόψεων των γονέων του υπόλοιπου Καναδά, που δεν στέλνουν τα παιδιά τους σε ελληνόγλωσσο σχολείο. Κατά πάσα πιθανότητα μια παρόμοια έρευνα σε άλλες περιοχές του Καναδά (και ιδιαίτερα στο Οντάριο) θα πρόσθετε και κάποιους άλλους λόγους.

IV. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό θα μπορούσαμε με όσα αναπτύχθηκαν πιο πάνω να παρουσιάσουμε την τυπολογία του μαθητικού πληθυσμού. Βασικά, επικρατούν τρεις τύποι μαθητών:

Α' τύπος μαθητών

Αυτοί που προέρχονται από γονείς μετανάστες (Έλληνες πρώτης γενιάς, γεννημένοι και μεγαλωμένοι στην Ελλάδα). Ο τύπος αυτός των μαθητών είναι σήμερα μειωμένη.

Β' τύπος μαθητών

Αυτοί που προέρχονται από γονείς της δεύτερης γενιάς -ή και τρίτης- (Ελληνοκαναδούς γεννημένους εδώ στον Καναδά ή που ήλθαν εδώ σε πολύ μικρή ηλικία). Ο τύπος αυτός των μαθητών είναι σήμερα η πλειοψηφία και θα κυριαρχήσει απόλυτα σε μερικά χρόνια.

Γ' τύπος μαθητών

Αυτοί που προέρχονται από μικτούς γάμους. Ένα αρκετά ψηλό ποσοστό - γύρω στο 26%. Ο τύπος αυτός των μαθητών επίσης θα αυξάνεται στο μέλλον.

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Αν, όπως προκύπτει απ' όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω, ο μελλοντικός τύπος του ελληνοκαναδού μαθητή του ελληνόγλωσσου σχολείου θα είναι αυτός που θα προέρχεται από γονείς της δεύτερης και τρίτης γενιάς, θα πρέπει να γίνει και η ανάλογη προσαρμογή σ' αυτή την πραγματικότητα. Ο μαθητής αυτός φτάνοντας στο σχολείο θα μιλά πολύ λίγα ελληνικά ή και καθόλου. Επομένως, θα πρέπει να διδαχθεί τα Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα, ενώ, παράλληλα, θα πρέπει να γίνει και η αναγκαία προσαρμογή των διδακτικών υλικών αλλά και των ίδιων των δασκάλων σ' αυτή τη πραγματικότητα, όπως αυτό αναπτύσσεται σε άλλα κεφάλαια.

Κάποια συμπεράσματα θα μπορούσαμε επίσης να συναγάγουμε, αναφορικά με τη μεταβλητή «ελληνικότητα», συστατικό στοιχείο της ταυτότητας των μαθητών, όπως οι ίδιοι αλλά και οι γονείς τους φαίνεται να το διεκδικούν. Έτσι, τόσο οι γονείς, όσο και οι μαθητές επιμένουν πως αποστολή του ελληνόγλωσσου σχολείου είναι εκτός από τη διδασκαλία της γλώσσας και η διδασκαλία στοιχείων του ελληνικού πολιτισμού και της παράδοσης. Η «μεταλαμπάδευση» της «ελληνικότητας» φαίνεται να είναι η κύρια αποστολή του ελληνόγλωσσου σχολείου σύμφωνα με τις απαντήσεις τόσο των γονέων, όσο και των μαθητών. Αν όπως φαίνεται αυτή η διάσταση είναι ο κύριος άξονας που διαπερνά το ελληνόγλωσσο σχολείο, τότε χρειάζεται να ερευνηθεί συστηματικά σε αναφορά πάντα με το θέμα της ταυτότητας των παιδιών ελληνικής καταγωγής στον καναδικό χώρο.

Σημειώσεις

- ⁽¹⁾ Τα στοιχεία, αριθμοί κ.λπ. σ' αυτό το κεφάλαιο, προέρχονται από την έρευνα πεδίου, Ερευνητική Ομάδα Καναδά, 1997-1998.
- ⁽²⁾ Constantinidis Stephanos, (1983), *Les Grecs du Québec*, Ed. Le Métèque, Montréal